

7 HAZİRAN SEÇİMİNE DOĞRU ADALET VE KALKINMA PARTİSİ (AK PARTİ)

TUNCAY ÖNDER

7 HAZİRAN SEÇİMİNE DOĞRU
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ
(AK PARTİ)

TUNCAY ÖNDER

COPYRIGHT © 2015

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama.: Ümare Yazar
Kapak fotoğrafı: AFP
Baskı.: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel:+90 312.551 21 00 | Faks :+90 312.551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C. Office

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No 19 Cairo MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
SEÇİMLER VE AK PARTİ	9
VESAYET TÜRKİYE'SİNDEN YENİ TÜRKİYE'YE	14
YENİ ANAYASA İHTİYACI	15
BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARI	17
ÇÖZÜM SÜRECİ	18
7 HAZİRAN'A DOĞRU AK PARTİ'NİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI	21
SONUÇ YERİNE: 7 HAZİRAN SONRASI MUHTEMEL SENARYOLAR	25

YAZAR HAKKINDA

Tuncay ÖNDER

1968 yılında Torul-Zigana'da doğdu. 1988 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını aynı üniversitede, doktorasını Gazi Üniversitesi'nde tamamladı. Halen Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. *Ekoloji, Toplum ve Siyaset* adlı bir kitabı ve Türkiye'nin siyasi hayatı, Türk düşünce tarihi ve politik ekoloji konularında yayımlanmış çeşitli makaleleri bulunmaktadır.

ÖZET

AK Parti, 7 Haziran'da hem kendisi hem de Türkiye açısından yine “kritik” bir seçime gidiyor. Seçimin kritikliği, iktidar kompozisyonunda bir değişim ihtimalini içermesinden kaynaklanmıyor. 3 Kasım 2002’yi bir yana koyarsak AK Parti, hep galibi baştan belli olan seçimlere girdi. Bu kez de durum farklı değil. 7 Haziran’da AK Parti’den daha fazla oy almayı, seçimi kazanmayı hedefleyen başka bir parti bulunmuyor. 13 yıla yaklaşan iktidarına rağmen AK Parti, Türkiye’nin istikrar içinde değişiminin tek siyasi aktörü olma vasfını muhafaza ediyor.

7 Haziran’ın asıl gündemi, Yeni Türkiye iddiasının geleceğidir. Bu itibarla AK Parti’nin seçim başarısı, Mecliste yeni anayasayı yapacak çoğunluğun elde edilmesine bağlıdır denilebilir. Zira eski Türkiye’den tam anlamıyla çıkış, Yeni Türkiye’yi inşa edecek bir toplum sözleşmesini gerekli kılmaktadır. Buna karşılık muhalefetin stratejisi, bu seçimde de 2007’den sonra içine sürüklendiği “devirmeci” siyasetin ötesine geçebilmiş değil. 7 Haziran seçimi de AK Parti ve “diğerleri” ayırımına dayalı siyasi çatışma ekseninde cereyan ediyor.

2007’den beri bir tür iptilaya dönüşen ve siyasi-toplumsal düzeyde yeniden üretilen AK Parti ve Erdoğan karşıtlığının geniş muhafazakar toplum kesimlerini AK Parti etrafında kümelenmeye ittiği, ortalama yüzde 50’lik bir oy desteğini kararlı hale getirdiği söylenebilir. AK Parti, bu karşıtlıkla malul her seçimden kendisini güçlendirerek, “hakim parti” pozisyonunu tahkim ederek çıkmıştır; fakat bu karşıtlığın ürettiği bazı menfi tesirleri de hesaba katmak gerekmektedir. İlk olarak, son 15 ayda üç kez sandık başına giden ve 2007’den beri hep varoluşsal seçimler yaşayan muhafazakar seçimde belli bir yorgunluğun oluştuğu söylenebilir. İkinci olarak, süreklilik kazanan bu karşıtlık AK Parti’yi, belli bir düzeyde kendini korumaya dönük savunmacı bir tutuma itiyor. Özellikle 2012’den itibaren AK Parti’nin toplumsal talepleri bir demokratikleşme programına eklemleyerek yürüttüğü reform pratiğinde aksamalar görülmektedir.

Bu şartlarda önem kazanan mesele, AK Parti’nin 7 Haziran seçiminden Yeni Türkiye’nin inşasına yönelik güçlü bir irade tesis ederek çıkıp çıkamayacağıdır. 7 Haziran, bunun daha ötesinde bir anlam taşımamaktadır; çünkü bir iktidar değişimini ima etmemektedir.

Bu analiz 7 Haziran’daki genel seçim öncesi 2002’den beri iktidarda olan AK Parti’yi analiz etmeyi amaçlamaktadır.

GİRİŞ

Türkiye siyaseti, 2011'den itibaren yeni bir evreye taşınmış görünüyor. Siyasi-toplumsal aktörler, bu yeni evreye göre pozisyonlarını yeniden tanımlamış, yeni ittifak kompozisyonları oluşturmuş vaziyettedir. Eski Türkiye'nin müesses nizamını muhafaza etmeyi amaçlayan içerideki aktörlerin dışarıdaki unsurlarla birlikte hareket ettiği, Batı basınında Türkiye hükümetine yönelik sistemli bir yıpratma ameliyesinin yürürlükte olduğu, içeride uzlaşmaz gibi görünen aktörlerin iktidar karşıtlığı üzerinden bir araya geldiği yeni bir dönem yaşanmaktadır. Bir dizi halinde gelişen 7 Şubat MİT krizi, Gezi eylemleri, 17-25 Aralık operasyonları ve en son 6-8 Ekim hadiseleri, giderek şiddetlenen 'otoriterleşme' ve 'kutuplaşma' tartışmaları, yeni evrenin somut tezahürleri olarak okunabilir.

Bu yeni siyasi evrenin AK Parti açısından doğurduğu netice, paradoksal biçimde, AK Parti'ye yönelen toplumsal destek yükseldikçe, seçimlerde daha yüksek oy oranlarına ulaştıkça, karşılaştığı krizlerin çoğalmasındır. AK Parti'nin "hakim parti" pozisyonu pekiştikçe, siyasi-toplumsal muhalefet demokratik-siyasi süreçler içinde AK Parti ile yarışma umudunu yitirdikçe, siyaset dışı aktörlerin ve araçların daha fazla

devreye sokulduğu gözlenmektedir. 2002'den beri AK Parti'nin karşısında yer alan muhalefetin temel stratejisi, AK Parti'yi Türkiye için bir tehdit pozisyonunda tutarak "normalleştirmemek"¹ üzerine kurulu görünüyor. 2007'den itibaren her seçimde giderek şiddetlenen AK Parti ve Erdoğan karşıtlığının gerçek bir siyasi tartışmaya/çatışmaya tekabül etmediği açıktır.² Sahici politik bir temelden yoksun bu çatışma, bir "hissiyat"ın dışavurumunun ötesine geçememektedir. Bilakis, AK Parti ve karşıtları şeklinde formüle edilen siyasi mücadele, Türkiye'nin sosyolojisinden kopuktur ve sahici bir siyasi tartışmayı perdeleyici bir işleve sahiptir. Kültür-politik zeminde üretilen ve giderek mutlaklaştırılmış bir hayat tarzı müdafaasına hapsolan bu çatışma, mevcudun konsolidasyonuna hizmet etse bile, "devirmeci"³ bir siyaseti zorlayarak Türkiye'nin demokrasisine zarar vermektedir. Her ne surette olursa olsun AK Parti'den kurtulma arzusu, siyasetin meşru zeminde yürütülmesini yer yer zorlaştırmaktadır.

7 Haziran'da yapılacak genel seçime az bir zaman kaldı. Türkiye, 30 Mart mahalli seçimleriyle başlayan, 10 Ağustos cumhurbaşkanı seçimiyle devam eden ve yaklaşık bir yıla sıkışan üç aylık seçim etabının sonuna yaklaşıyor. Esasen muhalefet açısından üç seçimin de ortak niteliği, Erdoğan'ın liderliğinin ve AK Parti'nin hakim parti pozisyonunun zayıflatılması arzusunun ötesinde yeni ve güçlü bir iddianın ortaya konulmamasıdır. 30 Mart'ta paralel yapı tarafından yürütülen Erdoğan karşıtı operasyona eklenen ve bu yapının gölgesinde kalan muhalefet, cumhurbaşkanı seçiminde de "ortak aday" üzerinden Erdoğan karşıtlığını sürdürdü.

7 Haziran seçiminin temel belirleyeni de Türkiye'nin anayasal bir değişimi gerçekleştirip

1. Menderes Çınar, "Normalleştirmemek", *Birikim*, Sayı 218, (Haziran 2007), s. 55.

2. Ahmet Çiğdem, *Geleceği Eskitmek: AKP ve Türkiye*, (İletişim Yayınları, İstanbul: 2014), s. 13.

3. Kavram, Halil Berktaş'a aittir. Bu kavramın daha ayrıntılı değerlendirmesi için Berktaş'ın *Sebestiyet*'deki yazılarına bakılabilir.

gerçekleştiremeyeceğidir. Muhalefet için öncelikli amaç, iktidar olmaktan ziyade, mevcut iktidarın zayıflatılması, Mecliste anayasal değişimi mümkün kılacak çoğunluğun engellenmesidir. HDP'nin seçimin neredeyse kilit partisi konumuna gelmesi, bu amaçla doğrudan bağlantılıdır. HDP'nin baraj altında kalması ya da barajı aşarak Meclise girmesi, 7 Haziran sonrası için birbirinden çok farklı iki senaryoyu ima etmektedir. Merkez medyada rutinleşen HDP ve Demirtaş propagandasının ve bugüne kadar Kürt siyasetine hep mesafeli durmuş aktörlerin HDP'ye yönelmesinin arkasında yatan esas faktör, HDP'nin barajı geçip geçmemesinin, Türkiye'nin gidişatını tayin edici bir ikileme dönüşmesidir. Zira CHP'nin oy yüzdesindeki birkaç puanlık artışın, HDP'nin barajı geçmesinin doğuracağı etkiyle kıyaslandığında, mevcut iktidar kompozisyonunu dönüştürücü bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Oysa HDP'nin barajı geçerek parlamentoya girmesi, Meclis aritmetiğine muhtemel etkisi bakımından kritik sonuçlara yol açabilir. 7 Haziran'da AK Parti için ana risk unsuru, HDP üzerine bina edilen "kilit parti" imajının, asli siyasi pozisyonunu AK Parti ve Erdoğan karşıtlığına indirgemiş toplum kesimleri tarafından satın alınabilmesi ihtimalidir. HDP'nin Meclise girmesi, bu halet-i ruhiye içindeki toplum kesimlerine AK Parti ve Erdoğan'ın engellenmesi için tek mümkün yol olarak benimsetilirse bu partiye yönelen "emanet oy"larda belli bir artış olması muhtemeldir. Kabul etmek gerekir ki 7 Haziran'da AK Parti tek başına iktidarı elde etse bile, dört partinin girdiği bir parlamentoda anayasayı değiştirecek bir çoğunluğa ulaşması zordur.

AK Parti için 7 Haziran seçiminin diğer bir hususiyeti, 12 yıllık iktidar döneminden sonra büyük ölçekli bir kadro değişimiyle seçmenin karşısına çıkacak olmasıdır. Lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın halkoyuyla cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra genel başkan değişimi yaşayan, üç dönem kuralı nedeniyle parti içinde ağırlığa sahip birçok ismi aday göstermeyen AK Parti'nin

bu değişimden ne ölçüde etkileneceği merak konusudur. AK Parti bu değişim sürecini kendi içinde esaslı bir tartışma yaşamadan, sorunsuz atlattığı görünmektedir. Ancak, Erdoğan'ın karizmatik liderliğinden doğabilecek boşluğu daha güçlü bir kurumsallaşma ile kapatma mecburiyeti de ortadadır. Zira 2007'den itibaren AK Parti, kendisine yönelen siyaset içi ve dışı meydan okumaları, büyük oranda Erdoğan'ın karizmatik liderliği ile aşmıştır. Gezi eylemleri ve 17-25 Aralık teşebbüsleri bu meyanda zikredilebilecek akla gelen ilk örneklerdir.

Daha önce üç seçim üst üste oy desteğini artırarak tek başına iktidar olan ve Türkiye'nin siyasi tarihinde bir ilki gerçekleştiren AK Parti, 7 Haziran seçiminde de tek başına iktidar pozisyonunu muhafaza edebildiğinde, Türkiye'nin artık bir hakim parti sistemine adım attığı rahatlıkla söylenebilecektir.

SEÇİMLER VE AK PARTİ

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 14 Ağustos 2001'de kuruldu. 2001 yılı, 28 Şubat sonrasında krizlerden başını alamayan Türkiye siyasetinin kilitlendiği, ekonomik krizin etkilerinin ülke sathında derinden hissedildiği bir tarihsel ana karşılık gelmektedir. Henüz kurumsallaşmasını tamamlamadan, daha olağan kongresini gerçekleştirmeden, kuruluşundan yaklaşık 15 ay sonra 3 Kasım 2002 genel seçimine katılan AK Parti, yeterli çoğunluğu sağlayarak tek başına iktidar oldu. 3 Kasım 2002 seçiminin ortaya çıkardığı tablo, yaygın şekilde, Türkiye siyasetinde yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirildi.⁴ Seçim sonuçlarına dair genel okuma, toplumun, 28 Şubat süreciyle birlikte siyasetin içine düştüğü temsil ve yönetim krizini açık bir müdahale ile çözdüğü istikametindeydi. Hükümeti oluşturan

4. 3 Kasım'la başlayan "yeni dönem" in tasviri ve tahlili için *Türkiye Günlüğü*'nün "3 Kasım'da Ne Oldu?" başlıklı 70. sayısına ve *Birikim*'in "Muhafazakar Demokrat İnkılâp: 1946-1983 ve Sonunda 3 Kasım" başlıklı 163-164. sayısına bakılabilir.

partilerin tamamının ciddi oy kayıplarıyla Meclis dışında kalması, AK Parti'nin kuruluşunun üzerinden henüz bir yıl geçmişken tek başına iktidarı elde etmesi, sadece belli siyasi aktörlerin tasfiye edilmesinin ötesinde, yerleşik siyasi pozisyonların alt-üst olduğunun ve bu bağlamda siyasi yelpazenin yeniden şekilleneceğinin göstergesi kabul edilmişti.

3 Kasım'la başlayan "yeni dönem"de AK Parti hükümetinden beklentiler, toplumsal kesimlere/aktörlere göre belli farklılıklar arzetsede kabaca üç alanda yoğunlaşmaktaydı: Ekonomik krizden çıkış, siyasetin normalleşmesi ve demokratikleşme. AK Parti, içinden çıktığı siyasi gelenekle bağını kopardığını, müesses nizamaya meydan okuma gibi bir amacının, "gizli gündem"inin olmadığını vurgulamış, siyaseti sorun çözme ve hizmet temelinde bir faaliyet olarak algıladığının altını çizerek yola koyulmuştu. AK Parti iktidarı, zaman zaman müesses nizamın sınırlarını zorlayan teşebbüsler (başta Kıbrıs olmak üzere dış politikada, Kürt meselesinde, yüksek öğretimde vb.) içine giriyor gibi gözükse de "rejim krizi" diye nitelendirilebilecek gerginliklerden uzak durmaya dikkat etti ve hareket alanının daraldığı hallerde mutabakat imkanlarını aramaktan geri durmadı.

AK Parti yönetiminde Türkiye, 2001 ekonomik krizinin yarattığı tahribatı, IMF ile yapılan anlaşmalara bağlı kalarak ve uluslararası konjonktürün sunduğu imkanları da değerlendirerek hatırı sayılır ölçüde aştı. Ekonomideki iyileşmenin topluma yansımaları konusunda belli tereddütler zikredilse de makroekonomik dengeler itibarıyla Türkiye ekonomisinin istikrar ve gelişme çizgisine oturduğu kanaati pekişti. AK Parti hükümeti, AB sürecinde müzakere aşamasına geçerek belirgin bir mesafe aldı ve bu süreçteki uyum yasalarını demokratikleşmenin manivelasına dönüştürmeye gayret etti. 2001'in kriz şartlarından uzaklaşan Türkiye görüntüsü, AK Parti iktidarını "istikrar" ile özdeşleştirdi. Toplumun esas tercihinin istikrardan yana olduğu, muhtemelen Türki-

ye'nin en az bir dönem daha AK Parti iktidarıyla yürüyeceği kanaati pekişti.

AK Parti iktidara geldikten sonra birbiriyle çelişen ikili bir sıkıştırmanın muhatabı oldu. Bir yandan Milli Görüş'ün devamı olmakla, diğer yandan da "milli" olmamakla, Batı'nın "ılımlı İslam" projesinin Türkiye'deki yansıması olmakla itham edildi. AK Parti bu eleştiriler karşısında tedrici değişimi esas alan reformist pratiğini sürdürdü. Müesses nizamın aktörleri ve destekçileri tarafından AK Parti'ye uygulanan markaj, AK Parti'yi "hem iktidar, hem muhalefet" olarak nitelendirilebilecek avantajlı bir konuma taşıdı. İktidarda bulunmakla birlikte, aynı zamanda toplumdaki "değişim" iradesini temsil eden tek aktör pozisyonunu tahkim etti. Bu pozisyon, Türkiye'nin demokratikleşmesini arzulayan toplumsal kesimlerin AK Parti etrafında toplanmasını, daha önce AK Parti'nin içinden geldiği gelenekle mesafeli olan "liberal" entelijansiyanın desteğini de beraberinde getirdi.

2004'teki mahalli seçimlerde AK Parti, il genel meclisi seçim sonuçlarına göre oy oranını yüzde 41,6'ya çıkararak birinci parti oldu. 15 büyükşehir belediyesinin 11'ini kazandı. Toplumdan aldığı destekle reformcu çizgisini sürdüren AK Parti iktidarına karşı işleyen bir "darbe dinamiği"nin yürürlükte olduğu, Ergenekon benzeri davalar aracılığıyla sonradan gün yüzüne çıktı. AK Parti, alttan alta kendisine karşı yürütülen bu siyaset dışı teşebbüslerin bir kısmının farkında olsa da siyasetin alanını genişleten demokratikleşme politikalarıyla bu teşebbüsleri etkisizleştirmeyi esas yol olarak tercih etti. Netice itibarıyla 2002 sonundan 2007 ortalarına kadar AK Parti "istikrar içinde değişim" in adresi olarak toplumsal-siyasi meşruiyetini sürekli genişleten parti görünümünü pekiştirdi.

Bu istikrar ortamını hızlı bir şekilde krize dönüştüren olaylar dizisi, 2007 cumhurbaşkanı seçimi etrafında gelişti. Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin tartışmalar, seçimden yaklaşık bir yıl önce başlamıştı. Genel kanaat, AK Parti'nin Mecliste-

ki çoğunluğu ile cumhurbaşkanını kendi içinden çıkaracak güce sahip olduğu yönündeydi. Seçim yaklaştıkça iktidar ile muhalefet arasındaki siyasi rekabet cumhurbaşkanlığı meselesinde düğümlendi. Neticede Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün adaylığının açıklanması, medyada ve iş dünyasında olumlu karşılandı ve istikrarın devamını sağlayacak bir gelişme olarak algılandı. Emekli Yargıtay Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'nun başlattığı 367 tartışması, cumhurbaşkanı seçiminin ilk turuna damgasını vurmuş, mesele muhalefet tarafından Anayasa Mahkemesine taşınmışken, aynı günün gecesi Genelkurmay Başkanlığının resmi internet sitesinde yayınlanan bildiri, "kriz" i patlatan adım olmuştur.

22 Temmuz 2007 seçimleri,⁵ tabir yerindeyse "olağanüstü" bir siyasi sürecin içinde gerçekleşti. "Kriz" ile tanımlanan bu sürecin görünür sebebi, cumhurbaşkanı seçimi olmakla birlikte, bunun ötesine geçen, Türk modernleşmesinin tarihsel-yapısal meseleleri üzerinde cereyan eden bir tartışma atmosferine girildi. Siyaset dışı kurumsal aktörlerin (TSK, Anayasa Mahkemesi) de aktif rol üstlendiği süreç, 11. Cumhurbaşkanının seçilemesi ve daha önce 4 Kasım'da yapılmasına karar verilen seçimlerin erkene alınmasıyla tamamlandı. Böylece krizin çözümü topluma havale edildi.

Kriz atmosferi, 22 Temmuz seçiminin toplumsal-siyasi psikolojisini tayin eden esas faktör oldu. Seçim, birbirinden farklı partiler arasındaki bir yarış olmaktan giderek uzaklaştı ve deyim yerindeyse bir "referandum" karakteri kazandı. AK Parti ve "diğerleri" şeklindeki ayırım, toplumun siyasi psikolojisinde yerleşik bir hal aldı. DYP-ANAP bütünleşmesinin fiyaskoyla neticelenmesinin ardından "merkez sağ", seçim denkleminin dışına çıktı ve "diğerleri" kategorisi CHP ve MHP'den ibaret kaldı. Seçim sonrası muhtemel bir CHP-MHP koalisyonu, AK Parti'ye alternatif iktidar bloku olarak belirdi. Dolayısıyla seçim

ya AK Parti'nin ya da muhtemel CHP-MHP koalisyonunun tercih edileceği bir "referandum" niteliğine büründü. Her ne kadar CHP ve MHP sözcüleri, tek başlarına iktidarı hedeflediklerini ifade eden aksi beyanlar verseler de toplumsal algı düzeyinde iki partinin laik-ulusalcı söylemin taşıyıcıları olarak bir arada düşünülmesinin önüne geçemediler. Seçimi AK Parti ve diğerleri arasında bir referanduma sürükleyen bu ikiliğin oluşmasında cumhurbaşkanı seçim sürecinde yaşananların ve AK Parti'nin izlediği seçim stratejisinin payını da kaydetmek gerekir.

Üç seçim üst üste oyunu artırarak tek başına iktidar olan ve Türkiye'nin siyasi tarihinde bir ilki gerçekleştiren AK Parti, 7 Haziran seçiminde de tek başına iktidar pozisyonunu muhafaza edebildiğinde, Türkiye'nin artık bir hakim parti sistemine adım attığı rahatlıkla söylenebilecektir.

22 Temmuz'un galibi, yüzde 46,7 oy oranına ulaşan AK Parti oldu. AK Parti'nin galibiyetini "zafer"e dönüştüren başlıca üç unsurdan söz etmek gerekir: (1) İktidar partisi sıfatıyla 3 Kasım 2002 seçimlerine nisbetle oy oranında gerçekleştirdiği büyük artış; (2) coğrafi anlamda "Türkiye partisi" görüntüsünü ve "toplumsal merkez" in partisi olma iddiasını daha da kuvvetlendirmesi; (3) cumhurbaşkanı seçimi bağlamında ortaya çıkan güç hesaplaşmasından galip ayrıldığını ilan eden bir oy çoğunluğu elde etmesi. 22 Temmuz'un önemi, AK Parti'nin mağduriyet değil, mücadele söylemiyle seçime girmesi⁶ ve kendisini asker ve yargı vesayetine karşı siyaseti savunan asli aktör olarak kodlamasıdır.

5. 22 Temmuz 2007 seçiminin bir değerlendirmesi için bkz. Tuncay Önder, "22 Temmuz'a Dair Notlar", *Türkiye Günlüğü*, Sayı 90, 2007, s. 117-121.

6. Fahrettin Altun, "Değişim ve Statüko Kısacasında AK Parti", *SETA Analiz*, Sayı 6, (Mart 2009), s. 6.

Bu arada AK Parti, cumhurbaşkanlığı meselesinde kritik bir hamle yaptı. 27 Mayıs rejimiyle kurulan, 12 Eylül rejimiyle tahkim edilen vesayetçi düzenin en önemli ayağı olan cumhurbaşkanlığı makamının seçim usulünü değiştirmeye yöneldi. 21 Ekim 2007’de yapılan referandumda cumhurbaşkanının halk oyuyla seçilmesine dair anayasa değişikliği yüzde 68,9 oranındaki “evet” oyuyla kabul edildi.

Erdoğan gibi siyasi kariyeri boyunca sürekli olarak toplumsal destekle mesafe katetmiş bir ismin cumhurbaşkanı olması, 12 Eylül’ün vesayet düzeneğinde esaslı bir kırılma anlamına geliyordu.

2008, AK Parti açısından zorlu bir yıl oldu. 9 Şubat 2008’de AK Parti ve MHP ittifakıyla üniversite öğrencilerine uygulanan başörtüsü yasağını kaldıran anayasa değişikliği TBMM’de 411 oyla kabul edildi. *Hürriyet* gazetesinin ertesi günkü “411 El Kaosa Kalktı”⁷ manşeti, yaşanacak gelişmelerin habercisiydi. Bir ay sonra, 14 Mart 2008’de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, laiklik karşıtı eylemlerin odağı olduğu gerekçesiyle AK Parti hakkında Anayasa Mahkemesine kapatma davası başvurusunda bulundu.⁸ Siyasetin hukuk vasıtasıyla yeniden tanzimini hedefleyen bu dava, Türkiye’de bir “istisna hali”⁹ kararının yürürlüğe konulduğunu göstermekteydi.

7. *Hürriyet*, 10 Şubat 2008.

8. Anayasa Mahkemesi ara bir yol bularak 30 Temmuz 2008 tarihli toplantısında AK Parti’nin kapatılması yerine aldığı hazine yardımının yarısından mahrum bırakılmasına karar vermiştir. Mahkeme üyelerinden sadece biri davanın reddi yönünde oy kullanırken 6 üye laiklik karşıtı eylemlerin odağı olduğu gerekçesiyle partinin kapatılması, 4 üye de partinin laiklik karşıtı eylemlerin odağı olmakla birlikte bunun çok tehlikeli boyutta olmadığı gerekçesiyle hazine yardımının kesilmesi yönünde oy kullanmıştır.

9. Carl Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, Çev. E. Zeybekoğlu, (Dost Kitabevi, Ankara: 2005), s. 13.

2007’de AK Partili bir ismin –özellikle Erdoğan’ın– cumhurbaşkanı seçilmesini engellemeyi amaçlayan Cumhuriyet mitingleriyle birlikte görünür hale gelen “AK Parti karşıtı siyaset”, 27 Nisan e-muhtırası ve kapatma davasıyla birlikte bütün açıklığıyla ortaya dökülmüştü.

29 Mart 2009 mahalli seçimlerinde AK Parti ilk ve son kez oy kaybına uğradı. 2008 küresel ekonomik krizinin de etkisiyle AK Parti’nin oy oranı yüzde 38,8’e geriledi. AK Parti, 2004 mahalli seçimlerine göre yüzde 3, 2007 genel seçimlerine göre ise yüzde 8 civarında oy kaybetti. 29 Mart seçimleri, kazananı ya da kaybedeni olmayan bir seçim olarak nitelendirilebilir. AK Parti birinci parti olmasına rağmen oy kaybederken, muhalefet partileri de anlamlı bir oy artışı sağlayamadı. Neticede 29 Mart, seçmen davranışı esasında Türkiye siyasetinde yeni bir duruma yol açmadı.

Vesayet-demokrasi gerilimini belli bir düzeyde çözen ve AK Parti’nin “Yeni Türkiye” şiarına somutluk kazandıran esas gelişme ise 12 Eylül 2010 anayasa değişikliği referandumudur. Referandum, “vesayet sonu” anlamına gelmemekle birlikte, vesayet rejimine vurulan esaslı bir darbeyi ima ediyordu. Meclisteki müzakere aşamasından itibaren siyasi gerilime konu olan anayasa değişikliği paketi, muhalefet tarafından AK Parti’ye yönelik bir güven oylamasına dönüştürülmek istendi. Ancak referandumdan çıkan yüzde 58 oranındaki “evet” oyu, Türkiye’nin cari sosyolojisini bir yana bırakarak AK Parti karşıtlığını merkeze alan “muhalif” siyasi söylemin sınırlarını bariz biçimde gösterdi. 26 maddelik anayasa değişikliği paketi, temel hak ve özgürlükleri genişleten muhtevası yanında, asıl olarak vesayetlinin iki ayağı askeri bürokrasi ve yargı bürokrasisi üzerindeki demokratik denetimi artırarak demokratikleşmenin konsolidasyonuna hizmet etmiştir.

12 Haziran 2011 genel seçimi, AK Parti’nin Türkiye siyasetindeki hegemonik aktör vasfını perçinlemiştir. Seçimde elde ettiği yüzde 49,9 oy oranıyla AK Parti, “her iki kişiden birinin oyu-

nu alan”, toplumsal desteği Türkiye coğrafyasına dengeli bir biçimde yayılan, girdiği her genel seçimde oyunu artıran bir “hakim parti”ye doğru evrildi. AK Parti güçlendiği ölçüde, muhalefetin de AK Parti karşıtlığı üzerine bina edilen siyaset tarzına hapsoldüğü görüldü. Hem 2010 referandumunda hem de 2011 seçiminde baskın biçimde öne çıkan tema, Kürt meselesi ve bununla bağlantılı terördü. Merkez medyada 2011 seçimi öncesi AK Parti’nin terörle yeterince mücadele etmediği tezi işlendi ve Kandil’e operasyon çağrıları gündemden düşmedi. Bu bağlamda 2010 referandumu ve 2011 seçimi, aynı zamanda hükümetin Kürt meselesini ve terörü siyaset zemininde çözüme tercihine toplumun onay vermesi biçiminde okundu. 2011’den sonra başlayan daha sonra Çözüm Sürecine evrilecek “demokratik açılım”, “milli birlik ve kardeşlik” projeleri, bu toplumsal destekle hayata geçirildi. AK Parti bu projelerle bir yandan Kürt meselesinin demokratik çözümünüyle terör tehdidi üzerinden meşrulaştırılan vesayeti geriletmeye çalışırken, diğer yandan ilki 2008’de açılan darbe davalarıyla askeri vesayetin yargıya taşınmasının önünü açıyordu.

2010 anayasa değişikliği referandumu, tekemmül eden darbe davaları ve Çözüm Süreciyle birlikte Türkiye’de artık siyasetin muktadirleştiği, vesayetin sonuna gelindiği algısı yerleşiklik kazanmışken; 30 Mart 2014 mahalli seçimleri öncesinde AK Parti, ipuçları 2009’daki KCK tutuklamalarıyla ve 7 Şubat 2012’deki MİT kriziyle ortaya çıkan “yeni vesayet” teşebbüsünün hedefi oldu. Yeni vesayetin faili, baştan beri AK Parti Hükümetlerini destekleyen, darbe davalarında ve 2010 referandumunda bu desteği cansiperane bir mücadeleye dönüştüren Gülen grubu oldu. Hükümet ile Gülen grubu arasındaki çatışmanın işaret fişeği, dersane tartışmasıyla patladı. Çözüm Sürecinde yeni bir aşama olarak nitelenen, kamuoyunda büyük yankı uyandıran Başbakan Erdoğan’ın 16 Kasım’da Diyarbakır’da gerçekleştirdiği mitingden bir gün önce Gülen grubunun medya organları, mitinge gözlerini kapadı ve

dershane tartışmasını tırmandırdı. “Bahis konusu dershaneyse gerisi teferruattır” şiarıyla yürütülen bu varoluşsal mücadelenin asıl hedefinin Başbakan Erdoğan, “Erdoğan’sız bir AK Parti” olduğu, 17-25 Aralık operasyonlarıyla ortaya çıktı. 17-25 Aralık, emniyet ve yargı içinde otonom bir örgütlenmeyle operasyonel güce dönüşen paralel devlet yapılanmasının siyaseti yeniden tanzim etme teşebbüsü olarak kayıtlara geçti.¹⁰ Dolayısıyla 30 Mart mahalli seçimlerine hükümet-Gülen grubu çatışması ekseninde gelişen yeni vesayet girişimi damga vurdu. Erdoğan’ın geri adım atmayarak kararlı bir duruş sergilemesi ve seçimlerde AK Parti’nin yüzde 45,6 oyla açık bir galibiyet elde etmesi sayesinde paralel vesayet girişimi siyaseten yenilgiye uğratıldı.

30 Mart mahalli seçimleri, bir anlamda, 10 Ağustos’ta yapılacak cumhurbaşkanı seçimi için de gösterge oldu. CHP ve MHP, Erdoğan’ın karşısına ortak bir adayla çıktı. Muhalefetin stratejisi, Erdoğan’ın ilk turda seçilmesini engellemek üzerine kuruluydu. 2007 anayasa değişikliğiyle cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilecek olması, 27 Mayıs rejimiyle kurgulanan ve 12 Eylül rejimiyle tahkim edilen “devlet iktidarı”nın mümes-sili, siyaset dışı ve tarafsız cumhurbaşkanı modelinin sonuna gelindiğini gösteriyordu. Bu apaçık gerçeğe rağmen muhalefet, Erdoğan’ın siyasi gücünü, tarafsızlık ve siyaset dışılık iddiasındaki bir “çatı aday” ile dengeleyebileceğini düşündü. Beklenen oldu ve Erdoğan ilk turda aldığı yüzde 52 oyla cumhurbaşkanı seçildi. Cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesi, Erdoğan gibi siyasi kariyeri boyunca sürekli olarak yanına aldığı toplumsal destekle mesafe katetmiş bir ismin cumhurbaşkanı olması, 12 Eylül’ün vesayet düzeneğinde esaslı bir kırılma anlamına geliyordu. Bu, aynı zamanda, “Türk tipi” parlamentarizmin de mevcut haliyle devamını zorlaştıran ve sistem tartışmalarını kaçınılmaz kılan bir gelişmeydi.

10. “Yeni vesayet” teşebbüsünün daha ayrıntılı bir değerlendirmesi için bkz. Tuncay Önder, “Siyaseti Kötürümleştirmek”, *Star Açık Görüş*, 28 Aralık 2013.

Başbakan Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olması, 27 Ağustos 2014'te toplanan olağanüstü kongrede Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun genel başkanlığa seçilmesi, AK Parti için yeni bir dönemi başlatıyordu. Bu anlamda AK Parti açısından 7 Haziran seçimleri, Erdoğan sonrası ilk sınav olma niteliğini taşıyor. Şüphesiz AK Parti'nin yeni dönemine damga vuracak parametreler, 7 Haziran'da ortaya çıkacak tabloya göre şekillenecektir.

AK PARTİ'NİN GENEL SEÇİMLERDEKİ OY ORANLARI VE MİLLETVEKİLİ SAYILARI		
SEÇİMLER	OY ORANI (yüzde)	MİLLETVEKİLİ SAYISI
2002	34,3	363
2007	46,6	341
2011	49,8	327

VESAYET TÜRKİYE'SİNDEN YENİ TÜRKİYE'YE

1950'lerden bugüne, Türk demokrasininin temel yapısal sorunu, siyasetin sürekli olarak “merkez-çevre” gerilimine hapsedilmesi, siyasetin sınırlarının bu gerilim ekseninde kayıt altına alınmaya çalışılmasıdır. Merkezin ve çevrenin ekonomik/toplumsal muhtevası süreç içinde ciddi bir değişime uğramış olsa da sözkonusu gerilim, zihin ve eylem düzeyinde hayatiyetini korumuştur. 3 Kasım 2002'de Türkiye'nin yaşadığı “muhafazakar-demokrat” değişimin arka planında, merkez-çevre ilişkilerindeki sıkışmaya bağlı olarak ortaya çıkan ve taşınmaz hale gelen temsil ve yönetim krizi bulunmaktadır.

3 Kasım 2002 seçimi, Türkiye siyaseti açısından esaslı bir kırılmaydı. Seçim sonuçları, merkez sağ ya da sol olarak tanımlanan geleneksel siyasi aktörlerin toplum eliyle tasfiyesinin ötesinde bir anlam taşıyordu. 3 Kasım, mezkûr siyasi aktörler tarafından içselleştirilmiş, 12 Eylül rejimiyle anayasal-kurumsal bir çerçeveye oturtulmuş “merkez siyaseti”nin¹¹ de sonuna geldiğini gösteriyordu.

11. Kavramın daha geniş bir değerlendirmesi için bkz. Tuncay Önder, “İstikrar ve Kriz: 3 Kasım'dan 22 Temmuz'a Türkiye Siyaseti”, *Türkiye Günlüğü*, Sayı 89, 2007, s. 73-82.

Merkez siyaseti, esas itibarıyla toplumun “çevre” unsurlarına dayanarak iktidarı elde eden, ancak çevrenin taleplerini siyasete taşıyamayan, hatta kritik hallerde bu taleplere karşı “merkez”i korumayı önceleyen bir siyaset tarzıydı. Bu siyaset tarzı, yapılaşan temsil ve yönetim krizlerinin de başlıca sebebiydi. Çünkü merkez siyaseti, toplumsal talepleri dışlayarak toplumun siyasete etkisini asgarileştiren, demokrasiyi elitler ve partiler arası rekabete indirgeyen, toplumu değil devleti merkeze alan, dolayısıyla sahici olmayan bir siyaset tasavvuruydu.

Devlet eksenli merkez siyaseti, birbiriyle bağlantılı iki işleve sahipti: Devleti bir “üst etkinlikler alanı”na dönüştürerek siyasalın/toplumsalın etki sahasının dışına taşımak ve siyaseti kurumsal-bürokratik vesayetle kuşatmak. Bu iki sonucun elde edilemediği haller, krizin kapısını aralamakta, çatışma-uzlaşma süreçleri krizi su yüzüne çıkarmakta ya da ertelemekteydi. Tabiatı icabı merkez siyaseti, iktidar partilerini, seçimde elde ettikleri toplumsal desteği seçim sonrasında bürokratik gücün denetimine tevdi etmeye zorlamaktaydı. Yakın zamanlara kadar dolaşımda olan devlet iktidarı-siyasi iktidar ikiliğini üreten de bu siyaset kavrayışıydı.

Siyasetin devlet içi güç çatışmaları, devletin de toplum üstü bir etkinlik alanı olarak yeniden üretimine aracılık eden merkez siyaseti, esasen bir tür siyasetçilik haliydi. Bürokratik bir yorum tekeline bağlanmış rejimin kurucu ilkeleri, siyasetin sınırlarını tayin ediyordu ve bu sınırların aşılması, kaçınılmaz siyasi krizleri beraberinde getiriyor, siyasi temsile dayanmayan siyaset dışı aktörlerin siyasete müdahalesine imkan tanıyordu.

AK Parti, “toplumsal merkez”in partisi olduğu iddiasıyla devlet eksenli merkez siyasetini reddetmiştir. Toplumsal taleplerin siyasete taşınmasını öncelemiş, toplumu siyasetin nesnesi olmaktan çıkararak özneleştirmeye yönelmiştir. Son 13 yılda Türkiye'nin yaşadığı demokratikleşmede, toplumsal taleplerin meşru temsilini esas alan bu yeni siyaset tarzının önemli bir payı

vardır. Esasen “Yeni Türkiye” kavramlaştırması, merkezdeki güç ilişkilerine indirgenmiş siyasetten çıkışı ifade etmektedir. Şüphesiz Yeni Türkiye’yi dillendirmeyi mümkün kılan asıl unsur, AK Parti’nin öncülük ettiği toplumsal-siyasi değişimin, sürekli olarak toplumun desteğiyle yürütülmesidir. Merkez siyasetine göre kurgulanmış bir anayasal-yasal çerçeve içinde AK Parti, siyaseti tahkim eden, vesayeti geriletken adımlarını hep topluma müracaat ederek ve onun desteğini alarak attı; bunu yaparken karşılaştığı meydan okumaları da yine toplumun desteğiyle aştı. Özellikle 2007’den itibaren gerçekleşen her seçim ve referandum, AK Parti’nin önünü açan bir toplumsal destek üretti. Netice, daha önce siyasetin edilgen unsuru olan toplumun aktörleşmesi, siyasetin toplumsal talepler esasında şekillenmesidir.

Belirtmek gerekir ki, her ne kadar 12 Eylül 2010 referandumuyla belli oranda geriletmiş olsa da Türkiye henüz 12 Eylül rejiminin yasal-anayasal çerçevesini aşmamıştır. Dolayısıyla son 13 yılda olan biteni *de facto* bir demokratikleşme olarak nitelendirmek mümkündür. Anayasal-kurumsal yapı ile fiili durum kıyaslandığında Türkiye’de bir “demokrasi fazlası”ndan söz edilebilir.¹² Yeni Türkiye iddiası, pratik olarak bu demokrasi fazlası üzerinden temellendirilmektedir. Tek başına Çözüm Süreci dahi mezkûr *de facto* demokratikleşmenin anlaşılabilmesi için yeterli bir örnektir. Temelde bir güvenlik meselesine indirgenmiş Kürt meselesinin toplumsal talepler ekseninde demokratik siyaset parantezine alınması teşebbüsü olarak Çözüm Sürecinin ürettiği demokratik fazla olmasaydı, Yeni Türkiye iddiası bu ölçüde dillendirilemezdi.

Fiili durum demokratik fazlayı ima ederken anayasal-kurumsal çerçeve demokratik açıkları mümkün kılan yapısıyla vesayet tehdidinin kalıcı biçimde ortadan kaldırılmasını engellemektedir. 7 Şubat MİT krizinden 17-25 Aralık

operasyonlarına uzanan süreç, anayasal sistem kaynaklı vesayet potansiyelini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu süreçte yaşananlar, güvenlik ve yargı bürokrasisi marifetiyle siyaset dışı aktörlerin siyasete doğrudan ve amaçlı bir müdahalesidir. Bu müdahalenin maksadı, bir “demokrasi açığı” oluşturmak ve topluma rağmen siyaseti yeniden tanzim etmektir. Sistemik demokratik açıklar, Yeni Türkiye’yi Eski Türkiye’ye bağlayan köprülerin kurulmasına imkan vermekte, siyasi iktidar-devlet iktidarı ayırımına süreklilik kazandırmaktadır. Eğer AK Parti 7 Haziran sonrasındaki hedefini Yeni Türkiye’nin inşası olarak belirlemişse kaçınamayacağı öncelikli iş yeni anayasanın yapımıdır.

AK Parti, “toplumsal merkez”in partisi olduğu iddiasıyla devlet eksenli merkez siyasetini reddetmiştir. Toplumsal taleplerin siyasete taşınmasını öncelemiş, toplumu siyasetin nesnesi olmaktan çıkararak özneleştirmeye yönelmiştir.

YENİ ANAYASA İHTİYACI

Bir olağanüstü dönem anayasası olarak 1982 Anayasası, hemen her kesimin süregelen itirazlarına rağmen 30 yılı aşkın zamandır yürürlüktedir. Her anayasa gibi 82 Anayasasının da bir ruhu var ve ne kadar değiştirilirse değiştirilsin, o ruhu yok etmek mümkün değil. Bu “milli güvenlik rejimi” tesisine yönelen vesayetçi bir anayasadır. Özellikle Anayasanın başlangıç kısmı ve oradaki ruh ortada dururken, Türkiye’de sahici anlamda bir demokrasi tesis etmek pek mümkün değildir. Anayasa, esasen bireyler ile devlet arasından bir sözleşmedir. Dolayısıyla demokratik bir anayasanın odağı, kamu otoritesini sınırlandıran haklar

12. Taha Özhan, “De Facto Demokratikleşme ve Muhalefet”, *Star*, 11 Eylül 2014.

rejimidir. Fakat mevcut Anayasanın belkemiğini kurumların dizaynı oluşturuyor; anayasal kurumlar adı altında bir bürokratik devlet tasarısına dayanıyor. Bu haliyle mevcut anayasa, “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu” geleneğinden kopamıyor. Eğer önümüzdeki süreçte medeni, sivil bir anayasa yapılacaksa bunun yurttaş haklarını öne çıkaran bir anayasa olması gerekir. AK Parti’nin “ileri demokrasi”ye dayalı Yeni Türkiye iddiası, 82 Anayasası üzerinden realize edilemez.

AK Parti’nin 7 Haziran seçimi için kamuoyuna sunduğu 100 maddelik “2023 Yeni Türkiye Sözleşmesi”, yeni anayasa arayışına referans teşkil etmektedir.

AK Parti, yeni anayasa meselesini 2007 seçiminden beri gündemde tutmaktadır. 2010 yılındaki geniş kapsamlı değişikliğin ardından 2011 seçimlerinden sonra sivil-demokratik bir anayasa ihtimali daha da güçlenmişti. Ancak aynı yıl Mecliste kurulan Anayasa Uzlaşma Komisyonu, çalışmalarını tamamladığında ancak 60 madde üzerinde uzlaşabilmişti. Maalesef, Türkiye’de uzlaşma ile bir anayasa yapmak, mevcut şartlarda kolay görünmemektedir. Siyasetin AK Parti ve karşıtları ikilemine sıkışması, uzlaşmayla bir anayasa yapılmasını neredeyse imkansızlaştırmaktadır. Bu sıkışma, paradoksal biçimde, vaktiyle mevcut Anayasadan en çok şikayet eden kesimleri, AK Parti karşıtlığı üzerinden müesses anayasal düzeni savunmaya itmektir. Anayasayı yaparken “Nerede uzlaşacağız?” sorusu önemlidir. Halihazırdaki anayasa tartışmalarına bakıldığında, daha az demokraside uzlaşma arzusu tespit edilebilir. Herkesin kendi “doğru”ları ekseninde siyasi taleplerde bulunması meşrudur. Fakat sahici manada sivil bir anayasa isteniyorsa temel kriter “başkala-

rının özgürlüğü” olmalıdır. Türkiye’nin özgürlük bahsinde, başkalarının kazanımını kendi kaybı olarak görmeyen bir zihni olgunluğa ulaştığını söylemek henüz mümkün değildir. Ancak bütün bu tespitler, siyaset kurumunu yeni anayasa sorumluluğundan kurtarmaz. Siyaset, mevcut şartlarda, uygun bir çözüm üretme mükellefiyetidir.

AK Parti’nin 7 Haziran seçimleri için kamuoyuna sunduğu 100 maddelik “2023 Yeni Türkiye Sözleşmesi”, yeni anayasa arayışına referans teşkil etmektedir. “İnsan onuru” kavramını öne çıkaran bu sözleşme, Türkiye’nin kadim değerleriyle evrensel değerlerin imtizacına dayalı yeni bir anayasanın temel ilkelerini ihtiva etmektedir. AK Parti Seçim Beyannamesinde de Türkiye’nin yeni bir toplum sözleşmesinin eşliğinde olduğundan bahisle yeni anayasa için toplumdaki yetki istemektedir.¹³

2007 cumhurbaşkanlığı kriziyle başlayan, Gezi eylemleriyle olgunlaşan, 17-25 Aralık operasyonlarıyla yeni bir boyut kazanan gelişmeler, Türkiye’de normal demokratik süreçlerin kırılma eğilimini, siyaset dışı aktörlerin siyaseti ve olağan demokratik süreçleri tahrip kapasitesini açığa çıkarmıştır. AK Parti, siyaset dışı aktörlerin toplumsal temsili ve meşruiyeti bir yana koyarak siyaseti tanzim çabalarına topluma müracaat ederek ve Erdoğan’ın karizmatik liderliğiyle karşı koymasını bilebilmiştir. Ancak bu tür teşebbüslerin arkası kesilmemiştir. Hatta AK Parti’nin temsil gücü arttığında, toplumun yarısının kararlı desteğini arkasında bulduğunda, siyaset dışı teşebbüslerle daha ziyade karşılaştığına tanık olunmuştur. Bunun başlıca sebebi, AK Parti’nin öncülük ettiği demokratikleşmenin anayasal-kurumsal zemininin tam olarak kurulamaması, bu zemindeki dönüşümün sınırlı kalmasıdır.

13 yılın sonunda görülmüştür ki AK Parti’nin güçlenmesi, sokaktaki her iki kişiden birinin AK Parti’ye oy vermesi, tek başına Türkiye’de demokrasinin güçlenmesini garanti

13. AK Parti, “Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma”, 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, Ankara, (2015), s. 26-34.

etmemektedir. Müesses nizamın yapısal demokratik açıkları kapatılmadıkça, demokratik siyasi süreçlerin toplumsal meşruluk dışı müdahalelere maruz kaldığı ve de kalacağı anlaşılmıştır. Bu bakımdan Türkiye'nin demokratik kazanımlarını kurumsallaştıracak, müesses nizamı bütünüyle tarihin dışına itecek, demokrasiyi zihni düzeyde destekleyecek yeni anayasanın hayata geçirilmesi, AK Parti açısından mecburiyet haline gelmiştir. Yeni anayasa, devleti toplumsallaştırarak toplumun güçlenmesini sağladığı oranda vesayetın kapısını da kapatacaktır. AK Parti için bundan sonra kendini daha fazla güçlendirerek alınacak yol, iktidarı garanti edebilir, ancak Yeni Türkiye'nin inşası için yeterli olmayabilir. Yeni Türkiye'nin yolu, "toplumu iktidar sahibi kılarak güçlenmek"ten¹⁴ geçmektedir.

7 Haziran Yeni Türkiye için yeni bir sözleşmeyi, yani yeni bir anayasayı vaad etmektedir. Partiler, seçimin ana denklemini yeni anayasanın yapımı üzerine kurmuş görünmektedirler. Muhalefet, iktidar hedefinden ziyade Mecliste AK Parti'nin yeni anayasayı tek başına yapmasını sağlayacak bir çoğunluğa ulaşmasını engellemeye odaklanmışken, AK Parti'nin amacı da yeni bir anayasa ile sistem değişikliğini başaracak sandalye sayısını yakalamaktır. Fakat propaganda sürecinde yeni anayasanın yeterince temalaştırılmadığı, seçmenin yeni anayasa üzerinden yeterince mobilize edilemediği de bir gerçektir.

BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARI

Türkiye'yi 2007'deki anayasa değişikliği referandumuyla cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kararına götüren şartlar bellidir. Bu değişikliğin yürütmede fiili bir iki başlılık doğurması kaçınılmazdı. Malumu inkarın anlamı yok; nitelikli çoğunlukla ve halkoyuyla seçilen bir

cumhurbaşkanından klasik parlamenter sistemin göreve getirdiği bir cumhurbaşkanı gibi hareket etmesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Halkoyu devreye girdikten sonra 82 Anayasasının öngördüğü tarafsız, siyaset dışı, "devlet iktidarı"nın mümessili cumhurbaşkanı tipolojisi aşılıp oldu. Dolayısıyla bundan sonra cumhurbaşkanlarının siyasi kişilikler olması ihtimali hayli yüksek. Başkanlık sistemi tartışmalarını tetikleyen, bu fiili durumdur. Türkiye'nin önünde bu sistemin adını koyma mecburiyeti var. Bugün cumhurbaşkanı ile başbakan arasında bir çatışma yoksa bu, her ikisinin de aynı gelenekten gelmesiyle ilişkilidir. Ancak bir siyasi sistem, daimi olarak böyle bir "güvence" üzerinde yürüyemez. Sistem krizlerinin önünü alacak anayasal-hukuki güvencelerin oluşturulması gerekir.¹⁵

Esasen Türkiye'de klasik anlamda bir parlamentarizm hiç olmadı. 12 Eylül'den sonra Türkiye parlamenter rejimden daha da uzaklaştı çünkü üretilen cumhurbaşkanlığı pozisyonu Kenan Evren içindi. Klasik parlamenter sistemde cumhurbaşkanı, sembolik yetkilere sahiptir ve sorumsuzdur. Oysa 82 Anayasasının cumhurbaşkanı geniş yetkilerle donatılmıştır; daha önemlisi vesayet rejiminin sigortası konumundadır. Yarı başkanlık sisteminin cumhurbaşkanından temel farkı, halk tarafından seçilmesi ve Meclisi fesih yetkisinin olmamasıdır. Şimdi cumhurbaşkanı halk oyuyla hem de nitelikli çoğunlukla seçildiğine göre, sistemin fiilen yarı başkanlığa bir adım daha yaklaştığı söylenebilir.

Türkiye'de başkanlık sistemi tartışmalarının kişiselleştirilerek rasyonel bir zeminde yürütülmediği görülüyor. Şu an itibarıyla başkanlığa karşı çıkışın, Erdoğan karşıtlığının ötesinde anlamlı bir zemininin olmadığı anlaşılıyor. Başkanlık sisteminin otoriterleşmeye yol açacağını iddia edenlerin, parlamenter sistem içinde Türkiye'nin yaşadığı yapısal demokrasi krizleri konusunda

14. Ahmet Çiğdem, "D'nin Halleri: Din, Darbe, Demokrasi", *Birikim*, Sayı 218, (Haziran 2007), s. 31.

15. Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve başkanlık sistemi tartışmaları için bkz. Tuncay Önder, "Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Anlamı", *Sabah*, 5 Temmuz 2014.

da bir izah getirmesi gerekir. Tartışmalar, bilgi noksanlığı ya da çarpıtmalarla malul. Türkiye'nin cumhurbaşkanını halkoyuyla seçme kararının arka planını iyi anlamak, siyasi tarihimize içinde cumhurbaşkanı seçimlerinin doğurduğu rejim krizlerini doğru okumak gerekmektedir. 27 Mayıs sonrası kurgulanan cumhurbaşkanlığı modelinin, Türkiye'nin politik, sosyolojik değişimi karşısında anlamsızlaştığını, işlevsizleştiğini görmeden kişiler üzerinden yürütülecek bir tartışmayla mesafe alınması zordur.

Hem 61 Anayasası hem de 82 Anayasası, cumhurbaşkanını, "milli güvenlik rejimi" olarak tanımlanabilecek müesses nizamın sigortası olarak kurgulamıştır. 27 Mayıs sonrası müesses hale gelen vesayetçi demokrasi mantığı içinde, siyasi iktidar-devlet iktidarı ayrımının muhafazasında bu makam önemli bir fonksiyon üstlenmiştir. Cumhurbaşkanı seçimleri ekseninde ortaya çıkan rejim krizleri, genellikle siyasetin siyaset dışı cumhurbaşkanı figürlerine rıza göstermesiyle çözülmüştür. 1961-89 arasında görev yapan dört cumhurbaşkanından üçü daha önce Genelkurmay Başkanlığı yapmıştır; dördüncüsü de yine asker kökenli bir isimdir. Bunun da ötesinde, 27 Mayıs ve 12 Eylül rejimleriyle inşa edilen cumhurbaşkanlığı modeli, klasik parlamenter sistemin sembolik cumhurbaşkanından hayli farklıdır. cumhurbaşkanına verilen yetkiler, vesayet düzeninin yeniden üretimini garanti altına alacak bir mahiyet taşımaktadır. Bu model, "cumhursuz bir cumhuriyet" in, başka bir ifadeyle devletle özdeşleşen, toplumsal olandan koparılmış, arındırılmış bir cumhuriyet tahayyülünün uzantısıdır. 27 Mayıs sonrası inşa edilen "merkez siyaseti" ne dayalı vesayet rejimi içinde bu cumhurbaşkanlığı modelinin bir anlamı vardı. Zira merkez siyaseti, sahici, sorun çözen bir siyaset yerine, "siyaset olmayan bir siyaset" i ima ediyordu. Merkez siyasetinin krizle karşılaştığı 1995 sonrasında, cumhurbaşkanlığının nasıl da kritik bir konuma tekabül ettiği, 28 Şubat şartlarında çok daha iyi anlaşılıyordu. Cumhurbaşkanı Süleyman

Demirel, merkez siyasetine dayalı vesayet düzeninin tahkiminde belirleyici bir rol üstlenmişti.

AK Parti Seçim Beyannamesinde, doğrudan halk tarafından seçilen cumhurbaşkanı ile başkanın siyasi sistem içindeki yetki ve görev paylaşımının yeni bir düzenlemeyi zorunlu kıldığından bahisle, başkanlık sisteminin Yeni Türkiye vizyonuna daha uygun olduğu belirtilmekte ve "Milletimizin teveccühüyle hazırlayacağımız özgürlükçü ve insan odaklı yeni anayasa ile seçimlerin istikrar üretebildiği, yasama ve yürütmenin müstakil olarak etkin olduğu, demokratik denge ve kontrol mekanizmalarının öngörüldüğü, toplumsal farklılıkların siyasal temsilinin sağlandığı, ademimerkeziyetçi bir idare sisteminin güçlendirildiği, karar alma süreçlerinin hızlandığı, her türlü vesayet engellendiği yeni bir siyasal sisteme geçebiliriz. (...) Bu unsurlarıyla başkanlık sisteminin, Türkiye'nin siyasal tecrübesine ve gelecek vizyonuna daha uygun olduğuna inanıyoruz"¹⁶ ifadesine yer verilmektedir. Ancak yeni anayasa gibi başkanlık sisteminin de, AK Partinin seçim söyleminin başat konusu haline getirilemediğini, siyasi tartışmanın merkezine yerleştirilemediğini belirtmekte fayda vardır.

ÇÖZÜM SÜRECİ

Çözüm Süreci¹⁷ bağlamında Türkiye'nin yeni bir "devlet aklı" nı tecrübe ettiği söylenebilir. Türkiye'nin geleneksel devlet aklı, çevreden gelen her türlü direnci/muhalefeti düşmanlaştırarak bastırmaya, yok etmeye şartlanmıştı. Çözüm Süreci dolayımında, toplumsal meseleleri saf bir asayiş meselesine indirgmeden, toplumsal talepleri esas alarak siyaset marifetiyle çözmeye yönelen yeni bir akıl devreye girmiştir. Siyaset ön plana

16. AK Parti, "Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma", 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi, Ankara, (2015), s. 37.

17. Çözüm Sürecinin anlamı ve seyri üzerine daha kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Tuncay Önder, "Şiddetten Siyasete Çözüm Süreci", *Star Açık Görüş*, 21 Şubat 2015.

çıkıp güçlendikçe, siyaset dışı araçların meşruluk üretme kapasitesi de zayıflamıştır. Bu bağlamda çeyrek asrı aşan PKK şiddetinin varlık zemini giderek daralmış, silahlı mücadele, demokratikleşen/çoğulculuşan Türkiye ikliminde anakronik bir yönelime dönüşmüştür. Bu bağlamda Türkiye'nin son 12 yılda yaşadığı normalleşmenin geri çevrilemez bir kazanıma dönüşmesi, Çözüm Sürecinin mukadderatıyla birebir ilişkilidir.

2012 sonrası Türkiye'nin içine girdiği yeni dönemin tetikleyicisi, Oslo görüşmeleriyle temeli atılan ve Kürt meselesini siyaset zemininde çözme arayışının ifadesi olan Çözüm Sürecidir. Bu süreç, Türkiye'nin "normalleşmesi" istikametinde atılmış tayin edici bir adımdır. Çözüm Sürecinin başarısı, sadece Kürt meselesinin halli bakımından değil, aynı zamanda Türkiye'de devletin dönüşümü, devlet-toplum ilişkilerinin demokratikleşmesi ve temsil yerine statü üzerinden kurulan "eski" iktidar kompozisyonunun tasfiyesi açısından da hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla Türkiye'nin demokratik "normal"e doğru ilerleyişine gösterilen direncin Çözüm Süreci ekseninde cereyan etmesi anlaşılabilir bir durumdur.

Açıkça ifade etmek gerekir ki sürecin geldiği aşamada, nasıl ki devletin Kürt kimliğini tanımama gibi bir alternatifi yoksa PKK'nın da Türkiye'de silaha yeniden müracaat imkanı yok denecek ölçüde azalmıştır. 6-8 Ekim ve Cizre benzeri şiddet denemelerinin Kürt siyasi hareketini nasıl bir meşruluk kriziyle başbaşa bıraktığı herkesin malumudur. Buna mümasil, Kürt siyasi hareketi, şiddetten uzaklaşıp siyaset alanına doğru hareket ettikçe toplumsal meşruiyetini genişletebileceğini, toplum nezdinde normalleşebileceğini yaşayarak görmüştür. Cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş'ın elde ettiği toplumsal destek, siyasetin normalleştirici, meşrulaştırıcı işlevinin açık bir ispatı olarak ortadadır. PKK-HDP çizgisinin bu imkanı elinin tersiyle itebileceğini ve kriminal bir düzeyde varlığını sürdürebileceğini düşünmek için rasyonel bir gerekçe yoktur.

Çözüm Süreci, PKK'nın silah bırakma taahhüdüyle yürürlüğe girmişti. 2013 Nevruz'unda Diyarbakır'da okunan Öcalan'ın mesajının ana vurgusu, "silahlar sussun, fikirler konuşsun" şeklindeydi. Sürecin başlangıcında, PKK'nın kısa vadede silahlı unsurlarını Türkiye'den çekmesi, orta vadede silahtan vazgeçerek siyasileşmesi hususunda mutabakat sağlanmıştı. Ancak bu mutabakat pratiğe dökülmedi. 2014 yılında Rojava ekseninde yaşanan gelişmeler, PKK içinde özellikle

Türkiye'nin demokratikleşme düzeyinde ve Çözüm Sürecinin geldiği safhada hala silahta ısrarın, demokratik siyasi süreçleri silahla tehdit etmek dışında bir anlamı olamaz.

Kuzey Suriye'de kazanımlar elde edebileceğine, bölgesel istikrarsızlıktan güç devşirebileceğine dair umutları artırdı. Rojava'da denenen kanton pratiği, PKK'nın silahlı biçimde yoluna devam etmesi gerektiğine dair tezlere meşruluk kazandırmak için kullanıldı. Son olarak Kobani'deki IŞİD kuşatması ve süregelen çatışmalar, PKK'nın IŞİD'e karşı mücadele eden "seküler" bir güç olarak Batı dünyası nezdinde temize çekilmesi için fırsata dönüştürülmek istendi. Dolayısıyla PKK, Çözüm Sürecinin gereği olan silahsızlanma konusunda Ortadoğu'nun yeni şartlarını ileri sürerek karar değiştirmiş görünmektedir. Belirtmek gerekir ki, Çözüm Süreci açısından yakın vadedeki gerçekçi beklenti, önümüzdeki dönemde PKK'nın Türkiye'de silahlı mücadeleye bir daha geri dönülmeyecek şekilde son verdiğini ilan etmesidir. Örgütün bütünüyle silahsızlanması ve siyasileşmesi için bölge şartlarının netleşmesini beklemek gerekecektir. Zira PKK, mevcut şartlarda elindeki silahla Suriye ve Irak'ta aktörleşme arayışını sürdürecektir.

6-8 Ekim hadiseleri, “şer” den hasıl olan “hıyar” misali, Çözüm Sürecinin alternatifsizliğini bariz bir biçimde bir kez daha ortaya koymuştur. Nasıl geliştiğinden, arka planında hangi saikler bulunduğundan bağımsız olarak bu hadiselerin seyri, tam anlamıyla bir “medeniyet kaybı”na tekabül etmektedir. Toplum ve siyasi aktörler, Çözüm Sürecinin alternatifinin siyaset öncesi bir “barbarlık” hali olduğunu görmüştür. Temel amacı, şiddeti/silahı mahkum etmek, siyaseti hakim kılmak olan Çözüm Süreci, bu anlamda, barbarlığa karşı medeni bir toplumsal vasatın müdafasıdır.

CHP'nin 7 Haziran için koyduğu yüzde 35 oy hedefi, AK Parti dışında hiçbir partinin tek başına iktidar amacıyla hareket etmediğinin en somut delilidir. Muhalefet partilerinin öncelikli amacı, AK Parti'yi geriletmek, mümkünse tek başına iktidarı elde etmesini engellemektir.

asıdır. Toplumun bu barbarlık çağrısına cevap vermediği, bundan sonra da vermeyeceği açıktır.

Sürecin başarıyla nihayetlenmesi, Kürt meselesinin bir kerede ve bütün zamanlar için çözümü anlamına gelmemektedir. Çözüm Sürecinin esası, şiddetin/silahın tasfiyesi ve demokratik siyasetin tek meşru yol olarak kurumsallaştırılmasıdır. Çözüm Süreci, Kürt meselesi ana başlığı altındaki bütün problemlerin “meşru demokratik siyaset” parantezine alınması teşebbüsüdür. Sürecin temel vaadi, şiddet araçlarını dışlamak, demokratik siyasi araçları benimsemek şartıyla bütün siyasi-toplumsal talepleri ve bu talepler için mücadeleyi meşrulaştırmasıdır.

Dolmabahçe mutabakatının üzerinden çok geçmeden Çözüm Sürecinin bir durgunluk evresine girmesi, 7 Haziran seçimleriyle ilintilidir. Türkiye’de siyasi-toplumsal muhalefetin

2007’den beri içine sürüklendiği ve bir türlü çıkmadığı “devirmeci siyaset”, HDP’yi seçimin kilit partisi konumuna taşımış görünmektedir. HDP de iktidarı hedeflemekten ziyade mevcut iktidarı zayıflatmayı, mümkünse devirmeyi amaçlayan bu siyaset tarzına gönüllü biçimde eklenmiş bulunmaktadır. Hatırlanacağı üzere, özellikle Gezi eylemleri sırasında ana akım Kürt siyaseti, kendisini bu devirmeci siyasetten ayırtmış, sokaktan uzak durmuştur. 30 Mart mahalli seçimleri öncesinde hükümete yönelik paralel yapı operasyonlarına da “Türkiye’de darbe dinamiği harekete geçirilmek isteniyor” teziyle mesafeli bakan bir Kürt siyasetinden söz edilebilir.

Hükümete karşı izlenen devirmeci siyasi-toplumsal muhalefetin başından beri Çözüm Sürecine karşı olduğu bilinmektedir. Çözüm Süreci üzerinden belli bir düzeyde meşruluk kazanarak güçlenen Kürt siyasi hareketinin mezkûr siyasetle mesafelenmesi bu bakımdan anlaşılabilir bir durumdur. Bu bağlamda, son bir yılda Kürt siyasi hareketinde belirgin hale gelen Hükümet karşıtlığının sebepleri üzerine düşünmek gerekmektedir. Bu karşıtlığın gelişim aşamalarında Selahattin Demirtaş’ın liderliğinin görünür bir katkısından söz etmek mümkündür.

Cumhurbaşkanı seçiminde Selahattin Demirtaş’ın adaylığı, HDP’nin bugün geldiği çizgiyi şekillendiren önemli bir eşiktir. Daha öncesinde BDP’den HDP’ye geçiş sürecinin de iyi okunması gerekmektedir. HDP, esasen Kürt meselesi üzerinden varlık kazanan ve bölgesel nitelikli Kürt siyasetinden çıkışı amaçlayan bir teşebbüstür. HDP ile Kürt siyasi hareketinin bölge ölçeğinden sıyrılarak “Türkiyelileşme”si, merkeze yönelen bir sol partiye dönüşmesi hedeflenmiştir. Bunun pilot çalışması da cumhurbaşkanı seçiminde yapılmıştır. Demirtaş’ın cumhurbaşkanı seçiminde Erdoğan karşıtı bir söylemle elde ettiği nisbi başarı, HDP ile tutulan yolun doğruluğuna dair inancı pekiştirmiştir.

Bu inançla HDP, Çözüm Sürecini aynı zamanda hükümete karşı mücadelenin ma-

nivelasına dönüştürerek “hem müzakere hem mücadele” stratejisini benimsemiştir. 6-8 Ekim hadiseleri, bu strateji çerçevesinde Demirtaş’ın yaptığı sokak çağrısının neticesinde gelişmiştir. Bu manada 6-8 Ekim, Gezi’nin dışında kalmış Kürt siyasetinin gecikmiş bir Gezi denemesi olarak okunabilir. 6-8 Ekim’in HDP’yi sürüklediği meşruluk krizi, geri adım atılmasına sebep olsa da Kürt siyasi hareketi, Dolmabahçe mutabakatından sonra dahi yedeğindeki silahı devre dışı bırakmaya yanaşmayarak Çözüm Sürecini sıkıştırma taktiğini sürdürmüştür.

Bu tutumuyla HDP, 7 Haziran seçimine yönelik iki faydayı bir arada elde etmek istemektedir: (1) Silahı yedeğinde tutarak Çözüm Sürecinin ileri bir faza geçmesini engellemek, bu suretle Çözüm Sürecinin hükümete sağlayacağı siyasi kazanımın önüne geçmek; (2) Hükümeti zorlayacak asli aktör kimliğine bürünerek Hükümet karşıtı devirmeci muhalefetin “emanet oy”larını almak.

Çözüm Sürecinin HDP’ye politik meşruiyet sağlaması, beklenen ve daha ötesi istenen bir durumdur. Süreç, ana akım Kürt siyasetinin normalleşmesini ve siyasi meşruiyet dairesine yerleşmesini sağladığı ölçüde başarılı addedilebilir. Ancak bunun olabilmesi için Kürt siyasetinin de stratejik bir dönüşüm geçirmesi ve yeni bir siyasi akıl geliştirmesi gereklidir. HDP, bu bahiste yeterli bir çaba göstermiştir, Çözüm Sürecinin muhataplığına uygun biçimde siyasi bir akıl inşa etmiştir denemez. 90’lar Türkiye’sinde Kürt siyasetinin silahla ilişkisinin toplumsal planda izah edilebilir bir yanı, arandığında bulunabilirdi. Fakat bugün Kürt siyasi hareketinin, Ağrı Diyadin’deki hadise örneğinde “O silahlı gücün orada ne işi vardı?” sorusuna kabul edilebilir bir cevap verme imkanı yoktur.¹⁸ Türkiye’nin demokratikleşme düzeyinde ve Çözüm Sürecinin geldiği safhada hala silahta ısrarın, demokratik siyasi süreçleri silahla tehdit etmek dışında bir anlamı olamaz.

18. Gürbüz Özaltnlı, “Silah ve Siyaset”, *Serbestiyet*, (15 Nisan 2015).

Özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Kürt sorunu yoktur” açıklamasıyla İzleme Heyetine ve Dolmabahçe deklarasyonuna itirazı, HDP’nin 7 Haziran seçimlerinde izlediği strateji hesaba katılmadan anlaşılabilir. HDP Eş Genel Başkanı Demirtaş’ın son grup toplantısında sarfettiği ve üç kez tekrarladığı “Seni başkan yaptırmayacağız” cümlesi, HDP’nin 7 Haziran stratejisini de açık hale getirmiş, Erdoğan da bu stratejiye Çözüm Süreci üzerinden cevap vermiştir. Oluşan tabloyu, AK Parti’nin Çözüm Sürecinden ricatı şeklinde değerlendirmek doğru değildir. Zira Çözüm Süreci, Yeni Türkiye iddiasının temel dayanaklarından biridir ve 2012 sonrasındaki demokratikleşmenin ana kulvarıdır. Muhtemelen seçimden sonra Çözüm Süreci yeniden ivme kazanarak yoluna devam edecektir. Çözüm Sürecinin krizlere karşı dayanıklılığının kaynağı, toplumdaki barış talebidir. Toplum, süreç ilerledikçe tayin edici bir muhataba dönüşmüş vaziyettedir. Siyasi çözümün mantığı, hiçbir aktöre toplumu gözetmeden hareket etme imkanı vermemektedir. Çözüm Sürecinin henüz nihayete ermeden kazandığı en büyük başarı budur. 6-8 Ekim’den sonra dahi kırılmaya uğramaması, aksine ivme kazanması, sürecin arkasındaki toplumsal desteğin bir sonucudur. Süreç, her defasında şiddeti mahkum ederek ilerleyen bir tabiata sahiptir.

7 HAZİRAN’A DOĞRU AK PARTİ’NİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Türkiye’de 2007’den beri yapılan her seçim “kritik” niteliğini fazlasıyla hak etti. 7 Haziran’da yapılacak genel seçimin kritik yanı, Türkiye’nin “normalleşme” sürecini ileriye taşıyacak yeni bir anayasal düzeni inşa edip edemeyeceği, istikrar içinde demokratik bir değişimi başarıp başaramayacağı sorularına cevap teşkil edecek olması. Yaklaşık bir yıla sığan üç etaplı seçimlerin sonuncusu olan 7 Haziran seçiminde, Türkiye’nin siyasi ter-

cih haritasında esaslı bir kırılma beklenmemektedir. Ancak ortaya çıkaracağı parlamento aritmetiği üzerinden önem kazanan 7 Haziran seçimi hem AK Parti hem de muhalefet partileri açısından kritik bir seçim olma hüviyetine bürünmüş durumda. AK Parti'nin bu seçimden de birinci parti olarak çıkacağı hususunda hemen herkes hemfikir. Muhalefet partilerinin geçmiş seçim performansları ve bu seçim için kendilerine koydukları oy hedefleri, AK Parti dışında bir iktidar iddiasının ortaya çıkmayacağını gösteriyor. Üstelik bu seçim son 15 ay içinde yapılacak üçüncü seçim ve Türkiye, önceki iki seçimin ortaya koyduğu tabloyu değiştirecek esaslı değişimlere sahne olmuş değil. Bu çerçevede AK Parti'nin 7 Haziran seçiminin en avantajlı partisi olduğunu söylemek mümkün. Fakat seçime yönelik ince matematik hesaplar, AK Parti açısından bazı dezavantajları da gündeme getirmektedir.

Avantajlar

(1) AK Parti, son 13 yıla yayılan iktidarı ve performansı ile istikrar küresini elinde tutmaktadır. AK Parti iktidarı, Türkiye'yi 90'lardaki ve 2001'deki ekonomik ve siyasi kriz ortamından istikrarlı büyüme çizgisine taşıyarak toplumla bir güven ilişkisi tesis etmiştir. Son 13 yılda toplumun "çevre" unsurlarındaki orta sınıflaşma belirgin hale gelmiştir. AK Parti, 1980'lerde Özal hükümetleri ile başlayan Türkiye'nin küresel kapitalizme eklenme sürecini uluslararası konjonktürün de etkisiyle hızlandırırken, bununla eşzamanlı olarak eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi alanlarda piyasa dışı mekanizmalarla alt gelir gruplarını koruyucu politikalar üretebilmiştir.¹⁹

(2) AK Parti, Türkiye'deki değişim iradesini taşıyan ana aktör pozisyonunu da sürdürmektedir. Türkiye'de seçmen tercihi, sadece istikrar temelinde değil, aynı zamanda ve daha ziyade değişim ekseninde şekillenmektedir. 1950'li yıl-

lardan itibaren Türkiye seçmeni, müesses nizama karşı demokratik değişimi dillendiren partileri tercih etmiştir. AK Parti, Yeni Türkiye söylemi ve bu söylemin içeriğini dolduracak adımlarıyla toplumdan gelen değişim talebine cevap vermektedir. Yeni Türkiye kavramı, seçmene hem bir hedef göstermekte hem bir "iyi toplum" tahayyülü sunmakta hem de geleceğe dönük bir vaad içermektedir.²⁰ Bunun karşısında, HDP'nin "yeni yaşam" vaadi dışında, muhalefet partilerinden gelen güçlü bir değişim iradesi söz konusu değildir.

(3) Türkiye'de son iki genel seçim, 2010 referandumu, 30 Mart mahalli seçimleri ve cumhurbaşkanı seçimi bir arada değerlendirildiğinde, seçmen tercihinin yapıllaştığı gözlenmektedir. 2007'den beri seçmenlerin yarısı kararlı bir biçimde AK Parti'nin yanında durmaktadır. AK Parti'nin katettiği yolda karizmatik liderliğin payı büyüktür. Ancak siyasi analiz yaparken öncelikle bakılması gereken yer toplumdur. Erdoğan, kendi başına bir isim değil; toplumsal bir karşılığı var. Burada önemli olan, Erdoğan'ın toplumla kurduğu ilişki ve kazandığı temsil gücü. Karşılaştığı her krizde AK Parti ve Erdoğan'ın önünü açan ve kararlı bir şekilde yanında duran toplumsal destek görülmeden Türkiye siyaseti anlaşılabilir.

(4) AK Parti'yi rakiplerinden farklılaştıran önemli hususlardan biri, seçmen desteğinin Türkiye coğrafyasının bütününe yayılıyor olmasıdır. Bu yönüyle AK Parti, "Türkiye partisi" sıfatını taşıyan tek partidir. AK Parti'nin milletvekili çıkaramadığı il sayısı 2007'de 1, 2011'de ise 3'tür. 30 Mart mahalli seçimlerinde AK Parti'nin oy oranının yüzde 20'nin altına düştüğü il sayısı ise sadece 3'tür. Buna mukabil rakipleri, Türkiye'nin belli bölgelerinde varlık gösteremeyip coğrafi bir sıkışma yaşamaktadırlar. Bu coğrafi destek dağılımıyla diğer partilerin iktidara aday olması zor görünmektedir.

(5) 7 Haziran seçimine, Türkiye'deki temel çatışma ekseninde bir değişiklik olmadan gidil-

19. Ali Yaşar Sarıbay, "AKP Tek Başına İktidar Olmadı", *Radikal*, 30 Haziran 2007.

20. Etyen Mahçupyan, "Yeni Türkiye (2)", *Akşam*, 2 Nisan 2015.

mehtedir. Muhalefetin seçim stratejisinin ana aksı, AK Parti karşıtlığı olmaya devam etmektedir. 2007'den beri CHP ve MHP'nin tek başına iktidar olma hedefiyle yola çıktığı bir seçim yaşanmadı. CHP'nin 7 Haziran için koyduğu yüzde 35 oy hedefi, AK Parti dışında hiçbir partinin tek başına iktidar amacıyla hareket etmediğinin en somut delilidir. Muhalefet partilerinin öncelikli amacı, AK Parti'yi geriletmek, mümkünse tek başına iktidarı elde etmesini engellemektir. 7 Haziran sonrası muhtemel bir anayasa ve siyasi sistem değişikliğinin önüne geçme arzusunda bir motivasyona sahip olmayan muhalefetin, iktidar yarışına girmesi beklenemez. Bu durum, AK Parti ve diğerleri biçimindeki siyasi kampanyayı beslemekte, inşacı siyaseti AK Parti'nin tekeline verirken, muhalefet partilerini devirmeci bir siyasete mahkum kılmaktadır. Muhalif siyasi-toplumsal kesimlerin 2010 referandumu sonrası geliştirdiği kutuplaşma ve otoriterleşme, kavramlarıyla örülü dil, esasen, 90'lardaki laikliği ve cumhuriyet değerlerini öne çıkaran geleneksel ulusalcı-seküler dilin yeni bir yazılımı gibi durmaktadır. "Cumhuriyet'in kazanımları tehlikede!", "Türkiye İran olacak!" sloganlarının eşlik ettiği söylem siyaseten ne kadar anlamlıysa kutuplaşma ve otoriterleşme üzerinden geliştirilmeye çalışılan söylem de o kadar anlamlı. Çünkü bu dil, yeni bir şey söylemiyor ve topluma bir gelecek umudu sunmak yerine, sadece bir tehlikeye işaret ediyor. Son dönemin en görünür toplumsal muhalefeti ortaya çıkaran Gezi eylemlerinin "devrim" tahayyülünün, Erdoğan'ı devirmenin ötesinde neredeyse hiçbir açılımının olmadığı görüldü. Temel problem, vesayetın tasfiyesine paralel olarak genişleyen siyasi alanda, inşacı bir siyaset geliştiremeyen muhalefetin, AK Parti ve Erdoğan karşıtlığından ibaret "devirmeci" siyasete saplanıp kalması, kültürel vurgusu güçlü, siyasi vurgusu zayıf bir "anti-Erdoğan" cılığı aşamamasıdır. Erdoğan'dan kurtulmayı tek hedef haline getirenler, 2007 seçimlerinden beri hep aynı akıbeti yaşadılar. Erdoğan'ın siyasi meziyetleri bir

yana, onu siyaseten taşıyan ve başarılı kılan ana faktörün mezkur sosyolojiyle kurduğu karşılıklı ilişki olduğunu göremediler. Erdoğan'ın, Türkiye'nin yeni sosyolojisini hem şekillendiren hem de bu sosyolojinin siyasi taleplerini, gelecek beklentilerini siyasete taşıma kapasitesine sahip bir siyasi aktör olduğunu farketmek istemediler.

Muhalefetin önceliği, AK Parti'yi sandıkta zayıflatmak değil; AK Parti'yi parlamentodaki sandalye dağılımı esasında güçsüzleştirmek, en azından tek başına yeni anayasayı yapmasına imkan verecek çoğunluğa ulaşmasını engellemek olduğu görülüyor.

(6) AK Parti'ye muhalif siyasi-toplumsal aktörlerde tabir caizse bir tür iptilaya dönüşen AK Parti ve Erdoğan karşıtlığının ürettiği başlıca netice, AK Parti seçmeninin konsolidasyonudur. Çünkü bu kültürel-politik duruş, kendi gelecek ümidini Erdoğan'ın şahsında somutlaştıran geniş "muhafazakar" kitleyi her geçen gün daha fazla politikleştirmek dışında bir işe yaramamaktadır. Ortalama "muhafazakar" seçmen, hiç olmadığı kadar politizasyona uğramış vaziyettedir ve kısa vadede bu durumun değişmesi beklenmemektedir. Geniş toplum kesimleri için Erdoğan karşıtlığı, kendi geleceğine yönelik bir saldırıyı ima etmektedir. Erdoğan karşıtı muhalefetin asıl yanlıgısı, AK Parti'nin arkasındaki toplumsal desteği, "kör" bir dindarlığa, eğitimsizliğe, cehalete bağlaması; dolayısıyla bu desteği moral olarak değersizleştirmeye yönelmesidir. "Demokrasi sandıktan ibaret değildir" söyleminin bu değersizleştirme ameliyesiyle bağlantılı olduğu açıktır.

(7) 13 yıllık iktidar, AK Parti'ye vaadlerini "yapabilirlik"le destekleme imkanı vermektedir.

Buna karşılık muhalefet partilerinin uzun yıllardır bir iktidar pratiğinden yoksun olması, onları sadece vadeden konumunda tutmaktadır.

Dezavantajlar

(1) AK Parti için 7 Haziran seçiminin gündemi, Yeni Türkiye sözleşmesine karşılık gelecek bir yeni anayasa ve bununla bağlantılı siyasi sistem değişikliğidir. Muhalefet için öncelikli amaç ise iktidar olmaktan ziyade, mevcut iktidarın zayıflatılması, Mecliste anayasal değişimi mümkün kılacak çoğunluğa ulaşmasının engellenmesidir. AK Parti karşıtı toplumsal muhalefet açısından HDP'nin bağımsız adaylarla değil parti olarak seçime girmesi, AK Parti'yi engelleme amacına hizmet edecek yeni bir imkana kapı aralamıştır. Bu imkan üzerinden HDP, seçimin “kilit parti”si konumuna taşınmıştır. Kürt siyasi hareketi, bugüne kadar görülmemiş bir medya desteğiyle seçime gitmektedir. 7 Haziran yaklaşırken üzerinde en çok kafa yorulan mesele, HDP'nin barajı nasıl aşabileceğidir. Asıl hedef, AK Parti'nin Meclis aritmetiği üzerinden zayıflatılmasıdır. CHP ya da MHP'nin oy yüzdesindeki birkaç puanlık artışın, parlamentodaki sandalye dağılımında hatırı sayılır bir değişikliğe yol açmayacağı bilinmektedir. Oysa HDP'nin barajı geçerek parlamentoya girmesi durumunda, AK Parti geçmiş seçimlerdekine yakın oy alsa bile, Mecliste anayasayı değiştirecek çoğunluğa ulaşması zor görünmektedir. HDP de daha önce mesafeli durmaya çalıştığı AK Parti ve Erdoğan karşıtlığına eklenerek büyüme stratejisine yönelmiş vaziyettedir. Siyasi pozisyonunu AK Parti ve Erdoğan karşıtlığı üzerinden tanımlayan kesimlerden alacağı “emanet oy”larla barajı aşmayı planlamaktadır.

(2) 7 Haziran'da AK Parti'nin hedefine ulaşması için seçimin yüksek katılımlı olması gerektiği anlaşılmaktadır. Seçim için son düzlüğe girilirken Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da temas ettiği gibi, seçmenin heyecandan ziyade rehavette kapıldığına dair işaretler alınmaktadır. Seçimdeki rehavet başlıca iki sebebe bağlanabilir.

Birincisi, 7 Haziran'da bir iktidar değişiminin beklenmemesidir. İkincisi, özellikle AK Parti seçmeninde gözlenen yorgunluktur. 2007'den beri her seçimi bir varoluş mücadelesi içinde geçiren, son bir yılda üçüncü kez sandık başına gidecek olan seçmenin yorgunlukla malul olduğu söylenebilir. AK Parti seçmeninin Erdoğan'la kurduğu özdeşlik ilişkisi dahi cumhurbaşkanı seçimindeki katılımın nisbeten düşük düzeyde (yüzde 73) kalmasının önüne geçememiştir. Katılımdaki düşüklük, en ziyade AK Parti'yi etkileyecek bir durumdur. AK Parti'nin bugüne kadar en düşük oy oranıyla çıktığı seçim 2004 mahalli seçimleridir; bu seçimler AK Parti'nin yarıştığı en düşük katılımlı seçimdir. Tam aksine seçime katılımın düşük düzeyde kalması, HDP'nin barajı geçme ihtimalini yükseltecektir.

(3) 7 Haziran'a yönelik heyecan eksikliğinin asıl sebebi, bu seçimin bir hikayesinin olmamasıdır.²¹ 2002'den itibaren AK Parti'nin girdiği her seçimin, seçmeni mobilize eden bir hikayesi vardı. Bu hikaye, 2007'de askeri vesayete karşı mücadele, 2010 referandumunda müesses nizamın tasfiyesi, 2011'de Yeni Türkiye iddiası, 2014'te paralel yapı kaynaklı yeni vesayetın bertaraf edilmesi üzerinden yazılmış ve seçmeni harekete geçiren bir motivasyon sağlamıştı. 7 Haziran'a neredeyse bir hafta kala, benzer bir hikayenin yazıldığı söylenemez. AK Parti, bu seçimin hikayesini iki tema üzerinden yazılabildi: Yeni Türkiye'yi inşa edecek yeni anayasa ve bunun devamı olarak başkanlık sistemi. Hem 2023 Yeni Türkiye Sözleşmesi hem de AK Parti Seçim Beyannamesi, bu temaların seçimin hikayesine dönüştürülmesi için uygun bir içerik taşıyordu. Ancak, yer yer konu edilse de bu temalar seçimde güçlü bir karşılık doğuracak biçimde işlenemedi.

(4) AK Parti, bugüne kadar girdiği her seçimde “iktidar” ve “muhalefet” olmak üzere iki pozisyona birden sahipti ve bu iki pozisyonun

21. Galip Dalay, “7 Haziran Seçimlerinin Anlamı ve Öyküsü”, *Star Açık Görüş*, 24 Mayıs 2015.

imkanlarını bir arada kullanmaktaydı. Bir yandan iktidardı, diğer yandan müesses nizama meydan okuması ve kendisini onu değiştirecek yegane aktör olarak kodlaması bağlamında muhalefet. Devletin kurumsal yapısından (güvenlik ve yargı bürokrasisi) kaynaklanan siyaset dışı teşebbüsler ve Cumhuriyet mitingleriyle başlayıp Gezi eylemleri ile devam eden toplumsal muhalefet, AK Parti'yi yer yer kendini korumaya dönük "savunmacı" bir pozisyona sürüklemiştir. Bu, anlaşılabilir ve haklı gerekçelere dayanan bir durumdur. AK Parti'nin toplumsal talepleri bir demokratikleşme programına eklemeyerek yürüttüğü reform pratiğinin, özellikle 2012 sonrasında bu sebeple zayıfladığı söylenebilir.²² Dolayısıyla AK Parti'nin fiilen aynı anda hem iktidarı hem muhalefeti uhdesine alarak kurduğu söylem üstünlüğüne, geçmişteki kadar sahip olmadığını tesbit etmek gerekmektedir.

(5) Seçim sürecinde AK Parti'nin siyasette popülizmin gücünü hafife alan bir yaklaşım sergilediği gözlenmektedir. Asgari ücret ve emekliye iki ikramiye başta olmak üzere, muhalefet partilerinin popülist vaatlerinin karşısında ekonomik kaynaklar gerekçe gösterilerek rasyonel izahlar getirilmeye çalışılması, popülizme sivil olmaya özen gösterilmesi, sorumlu bir siyasetin tezahürü olarak değerlendirilebilir. Fakat popülizmin siyasi bir karşılığının olduğunu da belirtmek gerekir. Popülizm, tek başına seçim kazandırmayabilir, ama belli bir düzeyde oy artışı sağlayabilir.²³ Bunun en iyi örneği, 2002 seçimlerinde lümpen milliyetçiliğe eklenmiş bir popülizmle yüzde 7,25 oy oranına ulaşan Genç Parti'dir. Popülizme karşı istikrarı öne çıkarmak ve kaynak tartışmasına girmek, söylem üstünlüğünü elde tutmaya yetmeyebilir.

(6) AK Parti'nin 7 Haziran'a giderken ağırlıklı olarak "medeniyetçi" bir söylemle seçmenin

karşısına çıktığı görülmektedir. Medeniyetçi söylem, geçmiş, bugün ve gelecek arasında kurulan bağ üzerinden siyaseten bir kimlik inşasına hizmet edebilir. Fakat, bu söylemin, bu dilin, siyasetin gerçekçi zemininden uzaklaşma riskini de bünyesinde barındırdığı unutulmamalıdır.

SONUÇ YERİNE: 7 HAZİRAN SONRASI MUHTEMEL SENARYOLAR

AK Parti, 7 Haziran'da hem kendisi hem de Türkiye açısından yine "kritik" bir seçime gidiyor. 13 yıla yaklaşan iktidarına rağmen AK Parti, Türkiye'nin istikrar içinde değişiminin tek siyasi aktörü kimliğini korumaya devam ediyor. 3 Kasım 2002'yi bir yana koyarsak AK Parti, hep galibi baştan belli ve kendisi olan seçimlere girdi. Bu kez de durum farklı değil. 7 Haziran'da AK Parti'den daha fazla oy almayı, seçimi kazanmayı hedefleyen başka bir parti objektif olarak yok. Gerçekçi hiçbir değerlendirme, Türkiye'de bir iktidar değişimi öngörmüyor. AK Parti bu seçimi de kazandığında "hakim parti" vasfını tahkim etmiş olacak. AK Parti'nin hedefi, geçmiş seçimlerdeki oy desteğini korumak ya da artırmak. Karşımızda girdiği üç genel seçimde oylarını sürekli artıran, toplumun yarısının oyunu alan bir parti var.

7 Haziran seçiminin "kritik"liği, vesayet Türkiye'sini bütünüyle geride bırakmayı, Yeni Türkiye'nin kapılarını ardına kadar açmayı mümkün hale getirebilecek bir seçim olmasından kaynaklanıyor. Türkiye'nin son 13 yıldaki demokratikleşme hamlesini kurumsallaştırarak daha ileriye taşınması için ihtiyaç duyduğu yeni toplumsal sözleşmeyi mümkün kılacak bir seçimin eşliğindeyiz. Bu seçimle birlikte, 27 Mayıs'la şekillenen ve 12 Eylül'le tahkim edilen vesayetçi demokrasinin tortularından arınmak mümkün olabilir; deyim yerindeyse 7 Haziran'da "eski rejim"den "yeni rejim"e geçişin anahtarı temin edilebilir.

22. Ahmet Çiğdem, *Geleceği Eskitmek*, (İletişim Yayınları, İstanbul: 2014) s. 13.

23. Gürbüz Özaltnlı, "Popülizmi Hafife Almayın", *Serbestiyet*, (06 Mayıs 2015).

AK Parti, 2007'den beri birbirine benzeyen seçimler yaşıyor. Benzerlik, hemen her seçimin AK Parti ve "diğerleri" arasında bir mücadeleye dönüşmesi, muhalefetin AK Parti karşıtı bir pozisyona hapsolması, buradan çıkamamasıdır. 7 Haziran'a giderken de bu ayrışma geçerliliğini muhafaza ediyor. Bu kez farklı olan, AK Parti karşıtı cephedeki rol dağılımı. CHP, AK Parti'ye karşı geçmişte izlediği kültür/kimlik temelli stratejinin, geniş muhafazakar kitleyi AK Parti çatısı altında toplanmaya sevk etmek dışında bir işe yaramadığını görmüş olmalı. Eskiden olduğu gibi rejimin ilkeleri üzerinden değil, ekonomi temalı bir muhalefet yürütüyor. AK Parti karşıtı cephenin 7 Haziran'daki "kilit" oyuncusu, HDP. Çünkü muhalefetin hesapları, seçim sonrasında ortaya çıkması muhtemel parlamento aritmetiğine odaklanıyor. Muhalefetin önceliği, AK Parti'yi sandıkta zayıflatmak değil; öncelik, geçmiş seçimlerdeki toplumsal desteğini korusa bile, AK Parti'yi parlamentodaki sandalye dağılımı esasında güçsüzleştirmek, en azından tek başına yeni anayasayı yapmasına imkan verecek çoğunluğa ulaşmasını engellemek.

Mevcut şartlarda bu hesabı tutturmanın mümkün tek yolu, HDP'nin barajı geçerek Meclise girmesi. Seçim sürecinin başından beri HDP, AK Parti'yi engelleyecek aktör olarak öne çıkarılıyor ve AK Parti karşıtı dinamik, HDP'ye verilecek "emanet oylar" a dönüştürülmek isteniyor. Şüphesiz, bu hesabın kendi içinde bir rasyonalitesi var. Dört partili bir parlamento aritmetiğinde, AK Parti tek başına iktidar pozisyonunu koruyabilir, ancak tek başına anayasa yapımına yetecek bir çoğunluğa ulaşamaz.

HDP'nin barajı aşarak parlamentoya girmesi, demokratik siyasi temsil açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Fakat HDP'nin siyasi kimliğinden bağımsız olarak dört partili bir Meclis, Türkiye siyasetinde sistematik bir krizin habercisi de olabilir. Mevcut sistem içinde, sandıkta beliren irade ile parlamento aritmetiği çelişebilir. Parlamenter sistem açısından hayli yüksek sayılabilecek yüzde 40'ın üzerindeki oy oranları, Türkiye'de istikrarlı bir yönetimi garanti etmeyebilir. Bu ihtimal, sistematik bir krizin işaretidir. Eğer bu ihtimal gerçeğe dönüşürse, Türkiye'nin sistem tartışmasıyla yüzleşmesi kaçınılmazdır. Zira bu, Türk tipi parlamentarizmin "yönetimde istikrar" prensibiyle yapısal bir çelişki içinde olduğunu gösterir. Bu çerçevede Cumhurbaşkanı Erdoğan üzerinden şahsileştirilen sistem tartışmasının daha reel bir zemine oturması beklenebilir.

7 Haziran için vurgulanması gereken son bir husus, HDP'nin elindeki araçları kullanarak ürettiği seçim denklemdir. HDP dışındaki her parti için seçimdeki başarı ya da başarısızlık ölçüsü bellidir. Bunun aksine HDP, barajı geçse de geçmese de seçimden kazançlı çıkacağı bir denklem kurmuş görünmektedir. Barajı geçerse, ana akım Kürt siyasi hareketinden gelen bir parti ilk kez bağımsız adaylarla değil, kurumsal kimliğiyle parlamentoya girmiş olacaktır. Barajı geçemediği durumda ise bunu sistem kaynaklı bir temsil krizine dönüştürme imkanını elde edebilecektir. İkinci ihtimalin Türkiye'yi sistem değişikliğiyle birlikte yeni bir seçime zorlayabileceğini söylemek mümkündür.

AK Parti, 7 Haziran'da hem kendisi hem de Türkiye açısından yine "kritik" bir seçime gidiyor. Seçimin kritikliği, iktidar kompozisyonunda bir değişim ihtimalini içermesinden kaynaklanmıyor. 3 Kasım 2002'yi bir yana koyarsak AK Parti, hep galibi baştan belli olan seçimlere girdi. Bu kez de durum farklı değil. 7 Haziran'da AK Parti'den daha fazla oy almayı, seçimi kazanmayı hedefleyen başka bir parti bulunmuyor.13 yıla yaklaşan iktidarına rağmen AK Parti, Türkiye'nin istikrar içinde değişiminin tek siyasi aktörü olma vasfını muhafaza ediyor.

7 Haziran'ın asıl gündemi, Yeni Türkiye iddiasının geleceğidir. Bu itibarla AK Parti'nin seçim başarısı, Mecliste yeni anayasayı yapacak çoğunluğun elde edilmesine bağlıdır denilebilir. Zira eski Türkiye'den tam anlamıyla çıkış, Yeni Türkiye'yi inşa edecek bir toplum sözleşmesini gerekli kılmaktadır. Buna karşılık muhalefetin stratejisi, bu seçimde de 2007'den sonra içine sürüklendiği "devirmeci" siyasetin ötesine geçebilmiş değil. 7 Haziran seçimi de AK Parti ve "diğerleri" ayırımına dayalı siyasi çatışma ekseninde cereyan ediyor.

2007'den beri bir tür iptilaya dönüşen ve siyasi-toplumsal düzeyde yeniden üretilen AK Parti ve Erdoğan karşıtlığının geniş muhafazakar toplum kesimlerini AK Parti etrafında kümelenmeye ittiği, ortalama yüzde 50'lik bir oy desteğini kararlı hale getirdiği söylenebilir. AK Parti, bu karşıtlıkla malul her seçimden kendisini güçlendirerek, "hakim parti" pozisyonunu tahkim ederek çıkmıştır; fakat bu karşıtlığın ürettiği bazı menfi tesirleri de hesaba katmak gerekmektedir. İlk olarak, son 15 ayda üç kez sandık başına giden ve 2007'den beri hep varoluşsal seçimler yaşayan muhafazakar seçimde belli bir yorgunluğun oluştuğu söylenebilir. İkinci olarak, süreklilik kazanan bu karşıtlık AK Parti'yi, belli bir düzeyde kendini korumaya dönük savunmacı bir tutuma itiyor. Özellikle 2012'den itibaren AK Parti'nin toplumsal talepleri bir demokratikleşme programına eklemeyerek yürüttüğü reform pratiğinde aksamalar görülmektedir.

Bu şartlarda önem kazanan mesele, AK Parti'nin 7 Haziran seçiminden Yeni Türkiye'nin inşasına yönelik güçlü bir irade tesis ederek çıkıp çıkamayacağıdır. 7 Haziran, bunun daha ötesinde bir anlam taşımamaktadır; çünkü bir iktidar değişimini ima etmemektedir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org